

OBCHODNÍ FIRMA A NEKALÁ SOUTĚŽ

EVA VEČERKOVÁ

Právnická fakulta Masarykovy university, katedra obchodního práva, Česká republika

Abstrakt v rodném jazyce

Příspěvek pojednává o soudním rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, jímž byla přiznána práva žalobkyni (obchodní společnosti) k obchodní firmě. V daném případě se jednalo o absolutní ochranu firmy podle ustanovení § 12 obchodního zákoníku – žalobkyně požadovala ve své žalobě, aby žalovaná změnila svoji obchodní firmu. Základním prvkem pro rozhodnutí soudu bylo posouzení, zda jsou nebo nejsou obchodní firmy obou podnikatelek zaměnitelné (viz § 10 odst. 1 obchodního zákoníku).

Klíčová slova v rodném jazyce

Obchodní firma, zaměnitelnost, dominantní slovo v obchodní firmě, spotřebitel.

Abstract

The paper deals with the judgment of the Supreme Court of the Czech Republic, which gave the claimant (one company) the rights to its trade name. This case consists of the absolute protection of the trade name under the Section 12 of Commercial Code – the claimant sued to change the trade name of the defendant. The principle element for the verdict was considerations whether the trade name of one company is able to confuse with the trade name of other company or not (see Section 10/1 of Commercial Code).

Key words

Trade name, confusion, dominant word in the trade name, consumer.

Příspěvek je zaměřen na rozbor soudního rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR (dále jen NS ČR)¹ ze dne 28. ledna 2008 sp. zn. 32 Odo 1729/2006, v němž bylo rozhodnuto ve prospěch žalobkyně, která bránila svá práva k obchodní firmě. V odůvodnění tohoto rozhodnutí byly mimo jiné použity výrazy a argumenty související s dřívějšími rozhodnutími NS ČR, proto jsem na příkladu citovaných rozhodnutí stručně vyjádřila rozdíly v rozhodování soudy prvního stupně a soudy odvolacími. Zákonná úprava obchodní firmy v § 8 až 12 obchodního zákoníku (dále jen obch. zák.) je celkem jednoznačná; odlišné právní závěry při rozhodování firemně právních sporů spočívají však velmi často v rozdílnosti posuzování prvku „nezaměnitelnosti“ obchodní firmy.

Ustanovení § 10 odst. 1 obch. zák. zakotvuje tzv. zásadu výlučnosti obchodní firmy. Tato zásada znamená, že obchodní firma nesmí být shodná nebo zaměnitelná s obchodní firmou jiného podnikatele. Na rozdíl od rakouského nebo německého obchodního zákoníku platnost této zásady není u nás teritoriálně omezena a nelze její formulaci vykládat jinak než v hranicích celé republiky. Zákon č. 370/2000 Sb. však doplnil větu, která bere v úvahu

¹ Blíže viz webovou stránku <http://www.nsoud.cz/rozhod.php>, kde lze podle sp. zn. vyhledat celé rozhodnutí NS ČR.

zaměnitelnost firmy v důsledku stejného místa působení dvou podnikatelů. Znamená to, že určité přihlížení k menšímu území již v obchodním zákoníku nalezneme.²

Ze současné právní úpravy (§ 10 odst. 1 obch. zák.) již nelze dovodit jakoukoliv možnost odlišit obchodní firmy právnických osob podnikajících v různých oborech údajem o sídle (např. Kajman Praha, s.r.o. vs. Kajman Olomouc, k.s.). Místo podnikání je dostatečným odlišujícím prvkem pouze u fyzických osob (viz § 10 odst. 1 třetí věta obch. zák.). Můžeme tedy uzavřít, že podle stávající právní úpravy není možné, aby se obchodní firmy shodovaly nebo byly zaměnitelné v části, která tvoří tzv. firemní kmen (podle § 10 odst. 1 druhé věty obch. zák. u právnických osob k odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu, podle § 9 odst. 1 první věty obch. zák. fyzická osoba má firmu obligatorně ve tvaru jméno a příjmení).

Soudní spor dvou společností s ručením omezeným se zdá být celkem jednoduchou záležitostí: žalobkyně „Halo, s.r.o.“ ve své žalobě požadovala, aby žalovaná společnost „Halo G. E. CZ, s.r.o.“ změnila obchodní firmu, neboť žalobkyně ji považuje za zaměnitelnou se svojí firmou podle § 10 obch. zák. (Pro lepší názornost smyšlené slovo „Halo“ je náhražkou skutečného prvního slova užitého ve firmách obou společností, které je v rozhodnutí NS ČR zkráceno jako „H.“)

Je třeba předeslat, že žalobkyně před podáním žaloby k soudu vyzývala žalovanou, aby svoji firmu, kterou lze považovat za zaměnitelnou s firmou žalobkyně, změnila. Její návrh však žalovaná (ke své škodě) odmítla.

Na tomto zcela „čirém“ sporu jsou překvapivé dva momenty:

(1) žalobkyně nepožadovala ve své žalobě nic jiného, než aby žalovaná změnila svoji obchodní firmu - postupovala podle ustanovení § 12 obch. zák., které chrání firmu podnikatele tzv. absolutně, ač se mohla opírat také o ustanovení § 53 obch. zák. s poukazem na nekalou soutěž žalované, příp. o příslušná ustanovení zákona o ochranných známkách, když má slovo „Halo“ chráněno jako ochrannou známkou; není třeba připomínat, že žalobkyně mohla vedle tzv. odstraňovací žaloby³ využít rovněž žaloby na přiměřené zadostiučinění, příp. na náhradu škodu, pokud by jí jednáním žalované určitá škoda vznikla;

² Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 1.část. § 1-55. 3. aktualizované a doplněné vydání podle právního stavu k 1.4.2003. Linde Praha, a.s., Praha. 2003. str. 136.

³ K nemožnosti použít zdržovací nárok viz např. právní větu z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 234/93: „Není v souladu s charakterem předběžného opatření a jeho podmínkami uložení povinnosti zdržet se (byť jen dočasně) užívání v obchodním rejstříku zapsaného obchodního jména.“ (In Macek, J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže. 1. vydání. Praha, C.H.Beck, 2000. s. 1 – 3)

nebo právní větu z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 808/93: „Proti obchodní společnosti, jež užívá v obchodním rejstříku později zapsané obchodní jméno zaměnitelné s obchodním jménem žalobce (§ 10 odst. 1 obch.zák.), lze dosáhnout odstranění závadného stavu návrhem na uložení povinnosti, aby změnila obchodní jméno v základních dokumentech o založení společnosti a v návaznosti na tuto změnu požádala rejstříkový soud o zápis takové změny. Nárok na zdržení se užívání je na místě tam, kde obchodní jméno oprávněného je používáno jinou osobou zcela či zčásti neoprávněně (např. je zvoleno k označení provozovny podnikatele), a tato osoba užívané obchodní jméno nemá v této podobě v obchodním rejstříku zapsáno.“ (In Macek, J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže. 1. vydání. Praha, C.H.Beck, 2000. s. 31 - 34)

(2) argumenty žalované, na nichž neústupně trvala, a to až do dovolání, které právě ona sama podávala.

Soudní spor započal v r. 2005. Žalobkyně zdůvodnila, že vznikla v červnu 1994, zatímco žalovaná až v lednu 2005, proto žalobkyni svědčí priorita, neboť její firma byla do obchodního rejstříku zapsána dříve. Žalobkyně považuje slovo „Halo“ ve firmě žalované za výrazné - dominantní slovo, které si zákazník nejspíše zapamatuje a které obchodní zákoník chrání v § 10 proti zásahům zneužívajícím takové dominantní slovo.

V této souvislosti lze poukázat na rozhodnutí NS ČR sp. zn. 32 Odo 840/2004, z něhož vyjímám podstatné prvky z rozhodování soudů:

- soud prvního stupně: Uložil žalovanému povinnost změnit svou obchodní firmu tak, aby neobsahovala název „A. s.“, a to pouze v tomto uvedeném pořadí slov, ale zamítl naproti tomu žalobu, pokud bylo žádáno uložení povinnosti žalovanému změnit obchodní firmu, aby slova „A. S.“ neobsahovala;

- soud odvolací: Změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že žalovaný je povinen změnit svou obchodní firmu tak, aby v názvu nebyla současně obsažena slova „a.“ a „s.“ a podat návrh na zápis změny své obchodní firmy příslušnému soudu;

- soud dovolací: Dovolaní žalovaného zamítl s odůvodněním, že není rozhodující úplné slovní znění obou firem účastníků, ale je nutné přihlížet k dojmu, který vzniká u takového průměrného (potencionálního) zákazníka. Byť se plné znění firem liší, zákazníkovi utkví z takového delšího znění firmy jako příznačná jen určitá její výrazná a (oproti všem ostatním firmám) rozlišující část. Jde-li tedy, jak je tomu právě v tomto případě, o názvy, které se skládají z více prvků (slov), i když téhož druhu, mají pro posouzení nezaměnitelnosti nejdůležitější význam ty prvky, které jsou pro celkový dojem určující (tzv. silné prvky). Takovým „silným“ prvkem ve znění kmene firmy žalovaného jsou slova „a.“ a „s.“, jež obsahuje však i kmen firmy žalobce. Již totožností těchto „silných“ prvků je založena objektivně zaměnitelnost znění obou firem účastníků.

Ve sporu dvou obchodních společností o zaměnitelnosti firem obsahujících slovo „Halo“ se žalovaná „Halo G. E. CZ, s.r.o.“ bránila, že kmen své obchodní firmy má složen z více slov - jednak ze slovního spojení, které se vztahuje k předmětu podnikání („G. E.“) a jednak z fantazijního označení („Halo“), jde tedy o tzv. smíšenou obchodní firmu. Vzhledem k tomu, že slovo „Halo“ se vyskytuje ve více souvislostech (řada odkazů na webovém vyhledávači google) a kmen firmy žalované se skládá ze tří víceslabičných slov, z nichž pouze první je totožné s kmenem firmy žalobkyně, žalovaná popírala zaměnitelnost své firmy v uvedené podobě s firmou žalobkyně. Poukazovala přitom na právní závěry rozhodnutí NS ČR sp. zn. 32 Odo 873/2004, podle něhož postačí k dostatečnému odlišení firem doplnění dalšího nejméně dvouslabičného slova. Žalovaná nesouhlasila s tvrzením žalobkyně, že slovo „Halo“ představuje v kmenu její firmy dominantní, silný prvek.

Z citovaného rozhodnutí NS ČR vyjímám opět právní závěry, příp. i odůvodnění rozhodnutí soudů:

- soud prvního stupně (již druhým rozsudkem): Uložil žalované změnit svoji obchodní firmu nahrazením slova „S....“ jiným slovem nebo jinými slovy;

- soud odvolací: Změnil rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé tak, že žalovaná je povinna změnit svou obchodní firmu jejím doplněním nejméně o jedno dvouslabičné slovo, a žalobu v rozsahu požadavku na nahrazení slova „S....“ zamítl;

- soud dovolací: Dovolání žalobkyně zamítl s odůvodněním, že odvolací soud vyšel správně ze skutečnosti, že v zákoně nelze najít žádnou oporu pro předepsání žalované, které konkrétní slovo má doplnit do kmene své obchodní firmy či z něho vypustit (jak rozhodl soud prvního stupně). To je věcí žalované s tím, že volba jí zvoleného znění obchodní firmy je limitována zákonným požadavkem § 10 odst. 1 věty první obch. zák. Jí zvolené znění obchodní firmy tedy nesmí být zaměnitelné s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě. Byť odvolací soud žalované neurčil, které slovo (či slova) má doplnit do kmene své obchodní firmy, vycházel z toho, že dostatečně rozlišujícím prvkem, jenž by se měl stát natolik dominantním, aby převážil nad stávající částí, slovem S...., dosud ve znění obchodní firmy žalované dominujícím, nebude slovo jednoslabičné. Tento právní názor odvolacího soudu je s ustanovením § 10 odst. 1 obch. zák. zcela v souladu, a proto mu žádné právní pochybení v tomto směru vytknout nelze.

Argumentace dovolatelky ustanovením § 11 odst. 6 obch. zák. rovněž neobstojí. Z jeho znění je nepochybné, že toto ustanovení umožňuje (neukládá však povinnost) užívání shodných prvků ve firmách podnikatelů příslušejících do téhož koncernu za situace, kdy obsahují dodatek o příslušnosti ke koncernu a jsou-li navenek dostatečně navzájem rozlišitelné. To znamená, že příslušnost k určitému koncernu dávají podnikatelé najevo dodatkem k obchodní firmě, jenž je uveden za (před) kmenem obchodní firmy. Tento dodatek má stejnou povahu jako dodatek odlišující osobu podnikatele nebo druh podnikání u firmy fyzické osoby (srov. § 9 odst. 1 větu druhou obch. zák.) nebo dodatek označující právní formu právnických osob (např. a.s., s.r.o., atd.) u jejich firmy (srov. § 9 odst. 2 větu třetí obch. zák.). Za situace, kdy obchodní firmy účastníků neobsahují dodatek o příslušnosti k určitému koncernu, není ani důvod takovou příslušnost k určitému koncernu dovozovat ze znění kmene obchodní firmy a ze shodnosti jednoho prvku z víceslovných kmenů obchodních firem účastníků, jak činí dovolatelka. Pokud tedy odvolací soud svým rozhodnutím připustil, aby si žalovaná v kmenu své obchodní firmy slovo S.... ponechala, nelze mu vytýkat, že by postupoval s ustanovením § 11 odst. 6 obch. zák. v rozporu, jelikož z tohoto slova, jak bylo shora vysvětleno, příslušnost žalované ke koncernu, do něhož patří žalobkyně, vysledovat nelze.

Taktéž odkaz odvolacího soudu na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 1 Odon 5/97 za nepřipadný nelze označit. Pokud odvolací soud v jeho intencích zvažoval, zda zákonnému požadavku nezaměnitelnosti obchodních firem účastníků vyhoví doplněním kmene obchodní firmy žalované o další slovo (když označení obcí – P., P. k tomu svou shodnou povahou ještě nepostačovalo) s tím, že dosavadní dominantnost prvku S.... potlačí, nepochybil. Význam slov „Strategie“ (podle cit. judikátu) a „S....“ pro kmen obchodní firmy byl totožný a není zde v jejich povaze rozdíl. Dovolatelkou tvrzená specifická označení S.... není z hlediska významu tohoto slova pro kmen firmy relevantní. Rozhodným v souzené věci je pouze to, zda nezaměnitelnosti obchodních firem účastníků lze dosáhnout pouze vypuštěním dominujícího prvku ze stávajícího znění obchodních firem (jak rozhodl soud prvního stupně) či zda postačuje doplnění znění obchodní firmy žalované o další slovo. Jestliže odvolací soud při své úvaze, za stavu, kdy znění obchodních firem účastníků již bylo víceslovné a kdy oprávněná (žalobkyně) strpěla po léta užívání stávajícího znění obchodní firmy žalovanou, se přidržel postupu podle citovaného judikátu, pak postupoval správně.

V námi sledovaném případě společností s ručením omezeným (žalobkyně „Halo, s.r.o.“ proti žalované „Halo G. E. CZ, s.r.o.“) soudy všech instancí rozhodovaly shodně :

- soud prvního stupně: Uložil žalované povinnost změnit svoji obchodní firmu „H. G. E. CZ, s. r. o.“, tak, aby neobsahovala slovo H.

- soud odvolací: Potvrdil rozsudek soudu prvního stupně s odůvodněním, že se ztotožnil se skutkovými zjištěními i s právními závěry, které soud prvního stupně učinil. Pouze k závěru soudu prvního stupně, že žalovaná zasáhla do práv žalobkyně nekalou soutěží, neboť naplnila podmínky obecné skutkové podstaty nekalé soutěže podle § 44 odst. 1 obch. zák. i speciální skutkové podstaty podle ustanovení § 47 písm. a) obch. zák., konstatoval odvolací soud, že pokud z tohoto pohledu soud prvního stupně posuzoval uplatněný nárok žalobkyně, pak překročil rámec žaloby, a zároveň vyslovil závěry důkazně nepodložené, když vůbec nezkoumal možnou existenci soutěžního vztahu. Totéž se týká závěru soudu prvního stupně, že žalovaná porušila práva žalobkyně k její ochranné známce, pokud se žalobkyně nedomáhala ochrany svých práv k ochranné známce.

Odvolací soud považuje za správný závěr soudu prvního stupně, že firma žalované jako celek nespĺňuje podmínku nezaměnitelnosti s firmou žalobkyně podle ustanovení § 10 odst. 1 obch. zák. Firmou žalobkyně je již od jejího vzniku v r. 1994 pouze slovní prvek H. - jde o označení fantazijní, shodné s firmou žalobkyně H. Firma, kterou žalovaná užívá od svého vzniku v r. 2005, je firmou smíšenou, neboť se skládá z fantazijního označení H. a slovního spojení G. E., které se vztahuje k předmětu podnikání žalované. Podle názoru obou soudů je ve firmě žalované dominantním prvkem slovo H., zatímco slova G. E. jsou výrazy obecné, které rozlišovací schopnost nemají a není podstatné, že jde o výrazy anglické a nikoli české. Dominantnost prvku H. je podle závěru odvolacího soudu dána také tím, že jde o prvek fantazijní a svým způsobem neobvyklý a že je ve firmě žalované umístěn na prvním místě, což vede k tomu, že právě tato část firmy žalované je pro zákazníky nejsnáze zapamatovatelná.

Odvolací soud nepovažuje pro daný případ za opodstatněnou argumentaci žalované rozsudkem Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Odo 873/2004, neboť v různých sporech o ochranu obchodní firmy je třeba přihlížet ke konkrétním okolnostem toho kterého případu (v citovaném rozsudku šlo o situaci, kdy oba účastníci užívali své firmy paralelně dlouhodobě a vybudovali si pod svými firmami stabilní pozici na trhu, proto bylo konstatováno, že k odstranění zaměnitelnosti postačí doplnění dalšího dvouslabičného slova). V předmětné věci je situace jiná, neboť žalobkyně je v obchodním rejstříku zapsána od r. 1994, zatímco žalovaná až od r. 2005, přičemž žalobkyně právo na ochranu obchodní firmy uplatnila bezprostředně poté, co se o existenci žalované dozvěděla. Proto nebylo odvolání žalované shledáno důvodným.

- soud dovolací: Odmítl usnesením dovolání žalované, neboť zásadní právní význam dovoláním napadeného rozsudku odvolacího soudu neshledal. Z odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že se NS ČR ztotožňuje s názory obou soudů, že jednáním žalované došlo k porušení práva žalobkyně k obchodní firmě podle § 10 odst. 1 obch. zák. Podle citovaného ustanovení nesmí být obchodní firma zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě. Firma musí být výlučná (nezaměnitelná) na území celé České republiky. Požadavek, že firma nesmí působit klamavě, znamená, že nesmí vzbuzovat klamnou představu o podnikateli nebo o předmětu podnikání. Dochází tu k překrývání s právem nekalé soutěže, avšak ochrana poskytovaná ustanoveními § 8 až 12 obch. zák. je ochranou absolutní a týká se tedy všech vztahů bez ohledu na to, zda mají soutěžní povahu či nikoliv. Oba soudy správně posoudily věc tak, že zaměnitelnost obchodní firmy žalované s obchodní firmou žalobkyně spočívá v tom, že slovo H. představuje ve firemním kmeni žalované dominantní, silný prvek.

Vyhověl-li odvolací soud (a shodně i soud prvního stupně) žalobě, v rozporu s hmotným právem nepostupoval.

V citovaných soudních rozhodnutích byl několikrát použit výraz „průměrný spotřebitel“ nebo také slovní spojení „celkový dojem, který vzniká u průměrného zákazníka“. Ve výkladu tzv. průměrného spotřebitele se i česká judikatura v poslední době pohnula kupředu. Není již na něho nahlíženo jako na bezbranného neinformovaného zákazníka, resp. jedince, jemuž je třeba vždy a za všech okolností poskytnout ochranu před silným podnikatelem. Ochrana spotřebitele před nekalou soutěží je nyní zakotvena v evropské směrnici o nekalých obchodních praktikách⁴. Ve své preambuli tato směrnice uvádí, že je vhodné chránit před nekalými obchodními praktikami všechny spotřebitele. Uvedená směrnice, v souladu se zásadou proporcionality a pro zajištění účinné ochrany v ní obsažené, vychází z pojmu průměrného spotřebitele, který má dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný, s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory, jak je vykládán Soudním dvorem. Pojem průměrného spotřebitele není statistickým pojmem. Pro stanovení typické reakce průměrného spotřebitele v konkrétním případě budou muset vnitrostátní soudy a orgány vycházet z vlastního úsudku, s přihlédnutím k judikatuře Soudního dvora.

Literatura:

- Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 1.část. § 1-55. 3. aktualizované a doplněné vydání podle právního stavu k 1.4.2003. Praha: Linde Praha, a.s., 2003.
- Macek, J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2000.

Kontaktní údaje na autora – email:

eva.vecerkova@law.muni.cz

⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/29/ES ze dne 11. května 2005, o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu.